

NOCTUA

SIVE

NOVA EX BIBLIOTHECA VETERINARIA

Kiadja az Állatorvostudományi Egyetem, Hutýra Ferenc Könyvtár, Levéltár és Múzeum

21. évfolyam
(2017)

3. szám

Múzeumok Éjszakája 2017

A hazai közgyűjtemények idén a június 24-ről 25-re virradó éjjel tartották meg a Múzeumok Éjszakáját. A rendezvénysorozaton egyetemünk is részt vett, éppúgy, mint az elmúlt években. 17 órától éjfélig vártuk vendégeinket az aulában és a tornateremben. A távolabbról érkezők a Keleti pályaudvarnál megálló dél-pesti múzeumi buszjáratral is megközelíthettek minket.

Előadónk ezúttal az állati szaporodással kapcsolatban dolgoztak fel egy-egy témát. Elsőként dr. Reinitz László Zoltán a szaporítószervek anatómiai jellegzetességeit mutatta be. Dr. Hornung Erzsébet a leginkább pincebogárként ismert szárazföldi ászkarák kialakulásának különleges történetére és túlélési stratégiáira hívta fel a figyelmet. Dr. Cseh Sándor az emberi és állati embrió fejlődését hasonlította össze. Dr. Kis János az Apolló-lepkék példáján keresztül ismertette azokat a módszereket, amelyekkel a hím állatok növelhetik szaporodási esélyeiket. Dr. Bartha Tibor felvázolta azokat a szempontokat, amelyekkel az élettan tudományága az állatok szaporodását vizsgálhatja. Végezetül dr. Gál János néhány egzotikus állatfaj szaporodásának sajátosságairól beszélt.

Érdeklődők a múzeumban

Ez volt az utolsó Múzeumok Éjszakája, melyen állandó kiállításunkat, az Állatorvostörténeti Gyűjteményt még a régi formájában nyitottuk meg a szélesebb publikum előtt. Itt tartotta meg dr. Kótai István évek óta népszerű, anekdotákkal fűszerezett egyetemtörténeti tárlatvezetéseit. Az érdeklődők fotóanyagokból összeállított időszaki kiállításainkat is megtekinthették. Dr. Perényi János fényképe in a Székelyföldön még mindig létező hagyományos háztáji gazdálkodást és állattartást

figyelhették meg. A Hutýra Ferenc Könyvtár, Levéltár és Múzeum saját gyűjteményéből szervezett tárlaton az egyetemi campus épületeinek történetéhez kerülhettek közelebb, és új ismereteket szerezhetek a Tudtad-e? – Érdekességek az állatorvos-tudomány területéről címet viselő pavilontárlaton.

Látogatók Perényi János fotókiállításán

Készülvén az idei alkalomra és kapcsolódván az előadások témájához, egyetemünk fotópályázatát hirdett meg Páros élet az állatvilágban címmel. A pályamunkákból aztán egy szakmai zsűri dr. Perényi János elnöklétével húszat választott ki. A Múzeumok Éjszakáján rendezett ünnepélyes díjátadón a három legjobbnak ítélt kép alkotója könyvutalványt kapott. A közönség is szavazhatott, így az egyik versenyző közönségdíjban részesülhetett.

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Helicon LIFE projektje és a Ter-

mészetfilm.hu Egyesület néhány rövidfilmben mutatta be, hogyan mentik a parlagi sasokat hazánkban évtizedek óta. Megtudhattuk, milyen sokat is kell törődni egy veszélyeztetett fajjal, hiszen a feladathoz tartozik az állatok megfigyelése, a fészkek ellenőrzése, a fiókák meggyűrzése, a populáció mozgásának kutatása és megvédése az óvatlan mérgezésektől.

Szintén a madarak, pontosabban fészkeik voltak a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület tárlatának főszereplői. Akárcsak énekükben vagy tollazatukban, úgy fészkekről szokásaikban is különböznek egymástól a madárfajok. A fészkek alapanyaga lehet moha, gyapjú, toll, fakéreg, ág vagy éppen cigarettaszűrő; akad fészkek, amely odvakban, akad, amely a talajon, s olyan is létezik, amely a padlásainkon épül... Frissen szerzett tudásunkat kirakós és memóriajátékokkal mélyíthettük el, sőt 2017 madarával, a tengeliccel is „összeismerkedhettünk”.

Mikroszkópos érdekességek

A Biológiai Intézet munkatársai óránként két-három alkalommal kísérleteztek a DNS-molekulával. Így igyekeztek válaszolni az olyan kérdésekre, mint pl. mi is az a DNS, miért olyan jelentős, lehet-e szabad szemmel láthatóvá tenni, hogyan lesz belőle élőlény, vagy mire lehet használni.

A legkisebbek figyelmét játékos foglalkozások köthették le. Hajtogathattak origami állatfigurákat, memóriajátékokkal tehették próbára emlékezőtehetségüket, vagy éppen megtanulhatták, hogyan kell meghatározni az állatnyomokat. Néhány foglalkozás, mint például a mikroszkópos vizsgálat, a felnőtteket is érdekelte.

Ismét kigyóztak a sorok a vadászgörnyeknél, törpececskékénél, törpemalacoknál, libáknál és törpesünöknél. Még az átlagos állattartók számára sem mindennapiak ezek

a jószágok, így érhető évek óta töretlen népszerűségük. A „simogatnivalót” a Görénytar-tók Egyesülete, a Kanga Alapítvány, valamint a Magyar Törpesүн Tenyésztők és Tartók Egyesülete biztosította.

Kolumbusz tojása

A tudományos kutatások időről időre más eredményt hoznak ki ugyanarról. Jelen esetben a tojásról. Egészséges táplálék-e? A 80-as években azt mondták róla, hogy vigyázat, emeli a koleszterinszintet. A 21. sz. eleji szlogen: napi 2-3 tojás egészséges, sőt, kiváló tápanyagforrás. Tehát bátran kezdetjük úgy a napunkat, mint anno a rómaiak a lakomákat: tikmonyból készült táplálékkal. S ha már az antik világnál tartunk: harmadik cikkem szól a tojásról, illene ma már végre eljutnom az étkezés záróakkordjáig, az almáig! *Ab ovo usque ad mala*.

Mikor változtatjuk meg az étkezési szokásainkat? Több oka lehet: amikor szebbek és/vagy egészségesebbek akarunk lenni (szabad elhatározás), betegség miatt (kényszer), vallási előírások mentén (ideológia), Én nem megenni szeretem az állatokat! felkiáltással (érzelmi alapon), vagy „Mentsük meg a földet!” jellegű környezet- és állatvédelmi megfontolásokból (etika).

Fontos elkülöníteni, hogy miről van szó: csak az étrend módosítása, vagy a teljes életmód megváltoztatása, időszakos böjt, vagy állandó diéta?

Teljesen más helyzet betegség miatt, kényserhelyzetből váltani, s ezt egy életen keresztül megtartani, mint rövid időre, „böjtösen” lemondani pár élvezeti cikkről. Amelyet aztán később kamatostól bepótolunk! Komoly változtatásra ösztönző ok lehet a mostanában egyre többet hangoztatott inzulinrezisztencia, a rendkívül gyakori cukorbetegség, az egyre több daganatos elváltozás, az elhízás miatt kialakult szív- és érrendszeri betegségek, az ételallergiák vagy az ételintolerancia. A legfontosabb teendő ilyenkor az orvosi ellátáson túl, hogy a táplálkozás támogassa a gyógyulást.

Egészséges táplálkozás. Nézzük meg, hogy csinálták ezt elődeink a Kárpát-medencében. A középkorban sokat szerepelt az étlapon, vagy inkább a konyhaasztalon a vadhús. Erdeink bővelkedtek (ugye, milyen szép, régies szó?) nagyvadakban (vaddisznó, őz, szarvas, bölény) és apróvadakban (vadliba, vadkacsa, fűrj, szalonka, galamb, fácán, fogoly, nyúl) egyaránt.

A vadételek sokkal egészségesebbek voltak a háziállatokból készült eledeleknél, mert a természetben élő vadfajok húsa jóval soványabb, magasabb a fehérjetartalma, nagyobb mértékben tartalmaz vitaminokat és ásványi anyagokat, tehát jóval kedvezőbb élettani hatásokkal rendelkezik. Ma még nagyobb az eltérés, mert a tenyésztett állatokkal ellentétben a vadhús mentes antibioti-

kumoktól, gyógyszerektől, tápszerektől, esetleges hormonkészítményektől!

Általános nézet, hogy a húsokat a reneszánsztól kezdve erős aromájú fűszerekkel készítették. Régebben azt gondolták, azért, hogy tartósítsa a húst (megjegyzem, erre a célra bőven elég lett volna egyszerűen sózni); s van olyan nézet, hogy azért használtak a korabeli szakácsok rengeteg csípős fűszert, hogy palástolják a romlott hús ízét. Nos, már akkor is léteztek higiéniai követelmények! Írott források a tehetős háztartásokról maradtak fenn, s valószínű, hogy csak ők engedhették meg maguknak a – már akkor is – méregdrága fűszereket, használatuk a széles népréteg körében nem volt általános. Sőt, e fűszerszámok (pl. bors, szerecsendió, kurkuma, kardamom, gyömbér, szegfűszeg, fahéj) egzotikus eredetűk és mérhetetlen drágaságuk folytán az uralkodó osztály státuszszimbólumai lettek. Minél magasabban helyezkedett el a ranglétrán egy háztartás, annál több fűszert használt.

Ugyanakkor tagadhatatlan, hogy e fűszereket nemcsak hivalkodásra és ízesítésre használták, hanem gyógyításra is. Sőt, eredetileg ez volt a funkciójuk: az orvosok a fűszerek bőséges használatát ajánlották a húsok emészthetőségére.

Apropó, tudták, hogy a 16. századtól a Felvidéken, főleg Trencsén és Nyitra megyékben sáfránykerteket kezdtek létrehozni? Oly sikeressé váltak, hogy a 17. században már az adót is sáfránnyal rótták le!

Egyébként a fűszerezésnek, éppúgy, mint a húsoknak a reneszánszban a Lét Nagy Láncolata szerinti komoly hierarchiájuk volt. Ma viszont az egymással kombinált élelmiszereknek a minősége és az aránya a fontos, így az ún. táplálékpiramis, az okostányér és a tenyérmérés a menő.

Nekem úgy tűnik, hogy a street food, az éttermi konyha, a sztárséfek, a szakácsversenyek, a motoros pizzafutárok, a netről rendelt és házhoz szállított készételek korát éljük. Persze ott az ellensúly: az otthoni ételkészítésre csábító főzőműsorok, a főzőiskolák, az ételbemutatók, a gasztroblogok, a rengeteg online recepttár, a konyhamagazinok, a megújuló szakácskönyvek, a mintaétrendek, „divatdiéták”, sőt még az ételszakíróképzés is!

A sztárséfek ízlésformáló magatartása alól nem vonhatjuk ki magunkat. Vagy mégis? Divat a gasztronómia? Igen. Ez baj? Nem, de a felkapott, divatos ételtrendek követése helyett/mellett én bizony szeretem a hagyományokat.

Gondolom, mindenki hozott magával régi családi recepteket, konyhai eljárásokat, kedvenc ételeket, étkezési szokásokat. Kérdés, hogy ezek szép lassan háttérbe szorulnak, és teljesen el- és lefoglal bennünket az új, vagy marad(hat) egy részük az ehhez tartozó életfelfogással, értékrenddel, gondolati háttérrel. Fast food vagy slow food? Rajtunk áll.

Nemrég hallottam egy dietetikus előadásán, hogy a két világháború közötti közép-

raszti konyhát kellene visszahozni/adaptálni, mert kifejezetten egészséges, már modern az ízvilága, és nem utolsósorban megfizethető, kivitelezhető.

Bármilyen „konyhát” is választunk, mindig tartuk szem előtt azt az egyszerű igazságot, hogy „az ételed az életed”! Úgy bizony! Hiszen így vesztettük el a halhatatlanságunkat! A bűnbeeséssel. Az ugyanis egy étkezéssel történt. Ama alma, hol is olvastam róla? Á, megvan! A Bibliában. Rögtön az elején. Ádám és Éva olyat evett, amit nem szabad. Vajon édeni őseink főétekzés után kóstolták meg a tudás fájának tiltott gyümölcsét? Kvázi desszertként? S a régi taljánok csak követték a hagyományokat... Vagy másért alma az étkezés vége? Utalva magára a bűnbeesésre (hisz az a bűntelenség vége). Sohasem fogjuk megtudni. Talán, ha egy almába harapunk...

(VA)

Nyitva tartásunk

2017. szeptember 4. – december 22.:
hétfő – szerda: 8.30 – 18.00
csütörtök: 8.30 – 20.00
péntek: 9.00 – 17.00

Könyvajánló

- Cameron, W. B.: Egy kutya négy élete (2017)
Ettinger, S. J. (et al.): Textbook of veterinary internal medicine (2017)
Gavojdian, Dinu: Principles of dairy sheep production (2014)
Kemény S. (et al.): Kísérletek tervezése és értékelése (2017)
Meuten, D. J. (et al.): Tumors in domestic animals (2017)
Nutrient requirements of beef cattle 8. kiadás (2016)
Robert, L. B.: Clinical pharmacology and therapeutics for the veterinary technician (2017)
Segalés, J. et al.: Sertésbetegségek laboratóriumi diagnosztikai kézikönyve (2016)
Szabó J.: Vaddisznóláz (2017)
Zachary, J. F. szerk.: Pathologic basis of veterinary disease 6. kiadás (2017)

Jeles állatorvosok – évfordulók

Monostori Károlyról (1852-1917) halálának 100. évfordulójára

A magyar állatorvos-tudomány meghatározó alakja, Monostori Károly 1852-ben született a Szolnok-Doboka vármegyében található Deésen. A több évszázaddal korábban Erdélybe telepített szász nemzetiségű Krausz család leszármazottja, Krausz András és Román Rózsa fia, családi nevét 1886-ban

változtatta meg Monostorira. A négy elemi osztály elvégzése után magánúton képezte magát. Szülei sebészorvosnak szánták, de mivel Kolozsváron a sebészképzés megszűnt, 1872-ben a Pesti Császári és Királyi Állatgyógyintézetbe iratkozott be, ahol 1872-ben jeles minősítésű oklevelet szerzett. 1875-től az Állatgyógyintézet élet-, vegy- és természettani osztályán dr. Thanhoffer Lajos asszisztenseként dolgozott, és eközben jeles eredménnyel végezte el a keleti marhavész ismertetésére indított tanfolyamot. Később az állattenyésztési és szülészeti tanszéken folytatta tevékenységét Tormay Béla igazgató mellett tanársegédként. 1878-ban Temes megyében sikeresen elfojtotta a keleti marhavészt. Még ebben az évben megpályázta és el is nyerte Segesváron a vármegyei központi állatorvosi állást. 1881-ben állami állatorvosi kinevezést kapott, és ettől kezdve a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium állategészség-rendőri ügyosztályán látott el állat-egészségügyi teendőket. 1881-től 1884-ig részt vett az országban uralkodó járványos betegségek elfojtásában, mely tevékenységeikért miniszteri elismerésben részesült. 1884-ben, Tormay Béla távozásakor a Magyar Királyi Állatorvosi Tanintézetben az állattenyésztés előadások megtartásával bízták meg. Tanári munkássága során szülészeti, összehasonlító küllemtan, fogtan, fajtatan, általános állattenyésztés, életrendtan, takarmányozástan, lótenyésztés, juhtenyésztés, gyapjúismeret, sertésenyésztés,

Köztelek, 1897. november 20. 1618. p.

ÁLLATTENYÉSZTÉS.

Rovatvezető: **Monostori Károly.**

Rendellenesen folyatód és nem fogamzó tehének.

(Felelet a 437. számú kérdésre.)

Előre bocsátom a feltett kérdés végső passzusára nézve, hogy amely tehén egymást követően 3—4-szer is folytat, annáligenis tartani lehet attól, hogy egyáltalán nem fog megfogamzani, vagy ha esetleg mégis borjut fog, azt elvetéli.

Az ilyen tehén nevezetesen arról gyanus, hogy nősülési dühben (Nympho mania) szenved.

Kérdésttevő éppugy, mint sajnos, sok más kérdésnek a feltevője is, egyáltalán nem bocsát ugyan oly adatot rendelkezésre, mely a feleletadót kellőképen tájékoztatná, (ilyen a takarmányozás, rokon és vérfertőző tenyésztés, magzatburkokkal való elbánás, a tehének fajtája, kora, kondíciója stb.) mégis gyanu kerekedik az ismételtelen való folytatásból és nem fogamzásból, meg abból, hogy több tehén mutatja e bajt arra, hogy ez nem közönséges, futólagos rendetlenség, mely szörványosan ugyszólván minden tehénészetben mutatkozik, hanem idültté vált ivarszervi bántalom járványos alakban, tehát az u. n. paráznság, jobban

tés, szarvasmarha-tenyésztés előadásokat tartott. Tanárként igen népszerű volt a hallgatók körében, terjedős előadásait érdekesnek és hasznosnak tartották. Az állattenyésztési intézet gyűjteménytarát fejlesztette, értékes gyűjteményekkel gyarapította. A tanítást 1908-ban fejezte be, majd 1909-ben végleg nyugállományba vonult. 1910-ben királyi tanácsosi címmel tüntették ki.

A szakirodalom terén igen termékeny, sokoldalú munkásságot hagyott maga után. Szakközleményeinek száma meghaladja a 3000-et. Számos állat-egészségtani és állatgyógyászati (Állatainknak betegségektől való védelme, 1907.; Állatgyógyászat, vagy a lovak, szarvasmarhák, juhok, kecskék és sertések... betegségeinek megismerése és gyógyítása, 1902.), állattenyésztési (A ló és annak tenyésztése, 1889.; A sertés, annak tenyésztése és hizlalása, 1890.; A szarvasmarhatenyésztés alapvonalai, 1895.) témájú könyve jelent meg. Kovácsy Béla professzortársával együtt írták meg nagy hírű könyvüket A ló és tenyésztése címmel.

Szépirodalmi munkái szintén említésre méltóak. Versei, tárcái, novellái, humoros rajzai fővárosi és vidéki lapokban is megjelentek. Az utolsó kenet című művét a Pálmay Ilka-féle pályázaton 50 arannyal jutalmazták és 1886. május 8-án be is mutatták a budapesti népszínházban.

Hivatali teendői mellett számos bizottságnak, tanácsnak, választmánynak aktív tagja volt: Országos Állategészségügyi Tanács, Magyar Országos Állatorvos-Egyesület, Országos Magyar Gazdasági Egyesület, Baromfitenyésztők Országos Egyesülete. Eredményesen közreműködött a budapesti és vidéki állatkiállítások rendezésében, ezek bírálóbizottságaiban, valamint az országos törzskönyvelő bizottság munkájában.

Az 1878-ban a dr. Nádaskay Béla által alapított Veterinarius című szaklapnak kezdetben főmunkatársa, később szerkesztője volt. Az Állatorvosi Lapok szerkesztésében is közreműködött. A Köztelek és az Állattenyésztési és Tejgazdasági Lapok szakrovatvezetőjeként éveken át hasznos tanácsokkal látta el az állattenyésztő gazdákat. A

Monostori Károly

járványos állatbetegségek sajátosságainak összehasonlító vizsgálatával, az ezzel összefüggésben adható oltások elemzésével, állathigiéniai kérdésekkel foglalkozott. Kiállt az állatvédelem mellett, részt vett a Magyar Kölcsonös Állatbiztosító Társaság létesítésében. Később az Állatvédő Egyesület főtitkára, majd alelnöke és az Állattartók Szövetkezetének igazgatósági tagja lett.

1917-ben halt meg Budapesten. A Fiumei Úti Sírkertben helyezték örök nyugalomra.

Forrás:

Biographia: az Állatorvostudományi Egyetem elhunyt tanárainak és előadóinak életrajza. Budapest, 1967.

Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái.

**TARTSON LÉPÉST
A SZAKIRODALOMMAL**

INGYEN!

**Szakkikkek küldése kamarai tagoknak:
library@univet.hu**